

Vluchtelingenkind in de Klas

Werkblad beschrijving interventie

Gebruik de HANDLEIDING bij dit werkblad

Werkblad erkenningscommissie, versie 2021

Dit is een gezamenlijk werkblad van de volgende kennisinstituten:

Colofon

Ontwikkelaar / licentiehouder van de interventie

Naam organisatie: GGD Noord- en Oost-Gelderland

Postadres: Postbus 3, 7200 AA Zutphen

E-mail: ggd@ggdnog.nl

Telefoon: 088 44 33 000

Website (van de interventie): is er niet

Contactpersoon

Vul hier de contactpersoon voor de interventie in.

Naam: Sunay Nuraydin

E-mail: s.nuraydin@ggdnog.nl

Telefoon: 088 44 33 232

Referentie in verband met publicatie

Naam auteur interventiebeschrijving: Sunay Nuraydin

Titel interventie: Workshop Vluchtelingenkind in de klas

Databank(en): www.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies

Plaats, instituut: RIVM

Datum: 1 juli 2022

Het werkblad is een invulformulier voor het maken van een interventiebeschrijving, geordend naar onderwerp (doelgroep, doel, enzovoort). De onderwerpen volgen de criteria voor beoordeling. De interventiebeschrijving is een samenvatting van de beschikbare schriftelijke informatie over de interventie voor de bezoeker van de databanken effectieve interventies en voor de erkenningscommissie interventies. De informatie is van belang voor de beoordeling van de kwaliteit, effectiviteit en randvoorwaarden van de interventie.

Dit werkblad wordt na erkenning, inclusief contactgegevens gepubliceerd op Loketgezondleven.nl en in indien relevant ook in de databases van onze samenwerkingspartners.

[Kijk bij het invullen in de handleiding die bij dit werkblad hoort.](#)

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Samenvatting	4
<i>Korte samenvatting van de interventie</i>	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal	4
Onderbouwing	4
Onderzoek	4
1. Uitgebreide beschrijving	5
Beschrijving interventie	5
1.1 Doelgroep	5
1.2 Doel	6
1.3 Aanpak	6
2. Uitvoering	9
3. Onderbouwing	11
4. Onderzoek	13
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	13
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	13
5. Samenvatting Werkzame elementen	15
6. Aangehaalde literatuur	16
7. Praktijkvoorbeeld	18

Samenvatting

Eén A-4tje, max 600 woorden

Korte samenvatting van de interventie – max 150 woorden

Vluchtelingenkind in de klas is een workshop voor leerkrachten en begeleiders van basisscholen, medewerkers in de kinderopvang en CJG-medewerkers. De workshop duurt drie uur en vindt meestal plaats in de gemeente waar deelnemers wonen.

Deelnemers krijgen informatie over intercultureel werken, communicatie met mensen uit een niet-westerse cultuur en stress- en traumaklachten. De uitwisseling van ervaringen en bespreking van casuïstiek is een belangrijk onderdeel.

Deelnemers kunnen de toolkit 'Vluchtelingenkind in de klas' inkijken en reserveren. Dit is voor mensen die op zoek zijn naar achtergrondinformatie en lesmateriaal.

De workshop voorziet in overdracht van praktisch toepasbare kennis. De deelnemers wisselen in het bijzijn van experts ervaringen uit en leren hoe groot hun bijdrage kan zijn aan het welzijn van kinderen van nieuwkomers. De workshop gaat in op de veerkracht van deze kinderen. Veel kinderen hebben post-traumatische reacties, maar geen posttraumatische stressstoornis. De structuur en voorspelbaarheid op school helpen de kinderen hun evenwicht te hervinden, evenals de steun van de leerkracht.

Deelnemers aan de workshop geven aan dat de informatie relevant en helpend is. Zij kennen vaak de lesmaterialen, boeken of organisaties niet waar ze meer informatie of hulp kunnen vinden. Via deze workshop weten scholen de GGD te vinden bij vragen en problemen rond vluchtelingenkinderen.

Doelgroep – max 50 woorden

Leerkrachten en begeleiders basisonderwijs, medewerkers kinderopvang en CJG-medewerkers die met nieuwkomerskinderen en hun ouders te maken krijgen. De deelnemers krijgen de workshop gezamenlijk, maar gaan bij de casuïstiekbespreking uit elkaar.

Doel – max 50 woorden

Deelnemers weten hoe ze vluchtelingenkinderen in hun groep kunnen opvangen en begeleiden. Zij weten meer over culturele achtergronden en kunnen aandachtspunten in de communicatie met ouders benoemen. Ze weten dat kinderen stressreacties kunnen hebben en wat zij kunnen doen om kinderen te steunen.

Aanpak – max 50 woorden

Workshop van 3 uur in de gemeente van de deelnemers. Gezondheidsbevorderaars van de GGD geven een interactieve presentatie. Deelnemers bespreken vervolgens in groepjes casuïstiek en krijgen gelegenheid een toolkit met materialen te bekijken. Ze kunnen deze gratis lenen. Er is altijd ruimte voor vragen en om eigen casuïstiek te bespreken.

Materiaal – max 50 woorden

Presentatie m.b.v. powerpoint; casuïstiek voor onderwijs en kinderopvang; toolkit met lesmaterialen en achtergrondinformatie; wervingsflyer; A4 'Organisatie workshop Vluchtelingenkind in de klas', evaluatieformulier. In coronatijd hebben we een digitale versie ontwikkeld en uitgevoerd.

Onderbouwing – max 150 woorden

Let op: dit onderdeel hoeft niet ingevuld te worden voor erkenning op niveau 'Goed beschreven'.

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Onderzoek – max 100 woorden

Tussenevaluatierapport, augustus 2017. De workshop is positief (met een 7,8) beoordeeld, door in totaal 166 personen. Daarnaast schriftelijke evaluatie onder deelnemers van de workshop. In 2019 hebben we deze evaluatie ook afgenomen. Bij digitale uitvoering tijdens corona was er geen schriftelijke evaluatie.

1. Uitgebreide beschrijving

Beschrijving interventie

Het werkblad is ook geschikt voor een samenvattende beschrijving van complexe of samengestelde interventies. Dit zijn interventies die uit twee of meer afzonderlijke onderdelen bestaan. Denk aan interventies met aparte onderdelen voor verschillende doelgroepen, zoals een leefstijlinterventie die zowel gericht is op de community als op de school als op de individuele docent. Of aan interventies met verschillende modules die bij een doelgroep 'op maat' worden toegepast.

Naarmate er meer onderdelen zijn is het aan te bevelen de structuur visueel weer te geven in een schema. Dit geldt met name voor de subdoelen en voor de aanpak van de interventie. Zie ook de aanwijzingen in de handleiding.

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep – max 100 woorden

Wat is de uiteindelijke doelgroep van de interventie?

De einddoelgroep van de workshop zijn de vluchtelingenkinderen die op basisscholen en in de kinderopvang terecht komen.

Intermediaire doelgroep – max 100 woorden

Zijn er intermediaire doelgroepen? Zo ja, welke?

Leerkrachten en begeleiders van basisscholen, medewerkers kinderopvang en CJG-medewerkers die met nieuwkomerskinderen en hun ouders te maken krijgen.

Selectie van doelgroepen – max 250 woorden

Hoe wordt de (intermediaire)doelgroep geselecteerd? Zijn er contra-indicaties? Zo ja, welke?

De gemeente en GGD bepalen wie de gemeente, de GGD of zij beiden uitnodigen. De gemeenten willen dat statushouders goed integreren en participeren. Dat wil de gemeente o.a. bereiken via voorlichting aan statushouders zelf. En via voorlichting aan professionals en vrijwilligers die met statushouders werken. Hier gaat het om een workshop voor mensen in het basisonderwijs en in de kinderopvang. Een goede benadering van deze kinderen en hun ouders op scholen en kinderopvang is belangrijk voor hun integratie in onze maatschappij. De uitnodiging gaat dus naar scholen en kinderopvang. In overleg met de gemeente kijken we naar hoe de leerkrachten in een school en de medewerkers van kinderopvang goed te bereiken. Welke contactgegevens zijn er bijvoorbeeld? Welke bestaande overleggen of communicatiemiddelen? Soms komt de vraag voor deze workshop van een samenwerkingsverband rond primair onderwijs of van een individuele school. Dan bepaalt de GGD met hen de genodigden. Er zijn geen contra-indicaties, belangstellenden zijn welkom.

Betrokkenheid doelgroep – max 150 woorden

Was de doelgroep betrokken bij de (door)ontwikkeling van de interventie, en op welke manier?

De doelgroep is met name bij de doorontwikkeling betrokken geweest.

Evaluatieformulieren maakten duidelijk wat goed verliep en waar aanpassing nodig was.

Deelnemers waardeerden de uitwisseling rond casuïstiek en vroegen meer tijd hiervoor. Voor kinderdagverblijven en basisscholen moest de casuïstiek verschillen. Verder is geëxperimenteerd met de duur. De combinatie van informatie en uitwisseling vraagt om een workshop van 3 uur. Soms wil een gemeente een kortere workshop, deelnemers vinden dit altijd te kort en missen verdieping.

Deelnemers kennen vaak niet (landelijke) informatie. Zoals de e-learnings van Pharos rond statushouders en van Augeo rond vluchtelingenkinderen, en lespakketten. Daarom besteden wij in de workshop hier

aandacht aan. Deelnemers vinden de thema's uit de workshop relevant en noemen geen onderwerpen die ze missen.

In 2020 hebben we een digitale versie ontwikkeld, om zo de workshop te kunnen blijven geven. Die hebben we via uitproberen en bijstellen ontwikkeld. Deze workshop is enkel gebruikt in coronatijd. Aanpassingen waren o.a: de voorlichting duurde digitaal korter en het aantal mogelijke deelnemers was lager.

Casusbespreking is soms in een tweede digitale bijeenkomst gedaan.

1.2 Doel

Hoofddoel – max 100 woorden

Wat is het hoofddoel van de interventie?

Het hoofddoel is: deelnemers weten hoe ze vluchtelingenkinderen in hun groep kunnen opvangen en begeleiden. Zij weten meer over culturele achtergronden en kunnen aandachtspunten in de communicatie met ouders benoemen.

De workshop maakt leerkrachten, pedagogisch medewerkers en CJG-medewerkers duidelijk hoe groot hun bijdrage kan zijn aan het welzijn van kinderen van nieuwkomers. De veerkracht van deze kinderen wordt duidelijk gemaakt; veel kinderen hebben post-traumatische reacties, maar geen post-traumatische stressstoornis. De structuur en voorspelbaarheid op school helpen de kinderen bij het hervinden van evenwicht evenals een steunende leerkracht. En draagt zo bij aan hun integratie in onze maatschappij.

Subdoelen – max 350 woorden

Wat zijn de subdoelen van de interventie? Indien van toepassing: welke subdoelen horen bij welke intermediaire doelgroepen of subdoelgroep(en)?

- Deelnemers kennen het begrip 'ik- en wij-cultuur' en kunnen kenmerken benoemen
- Deelnemers hebben kennis van interculturele competenties
- Deelnemers krijgen inzicht in door de cultuur bepaalde communicatiestijlen
- Deelnemers leren van de ervaringen van collega's
- Deelnemers weten wanneer en hoe ze een tolk kunnen inschakelen
- Deelnemers kunnen signalen van post-traumatische stress bij kinderen herkennen en kennen het verschil met een post-traumatische stressstoornis
- Deelnemers kennen de mogelijkheden van doorverwijzing naar JGZ
- Deelnemers kennen de inhoud van de GGD-toolkit 'Vluchtelingenkind' en weten hoe ze deze kunnen lenen.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie – max 300 woorden

Hoe is de opzet van de interventie en wat is de omvang (duur, aantal contacten – indien van toepassing)?

Voeg eventueel een schema toe als bijlage.

Het gaat om een workshop van 3 uur. Het Draaiboek Vluchtelingenkind in de klas beschrijft de onderdelen van de workshop en de tijdsplanning. Wij raden deelnemers aan als vervolg op de workshop het lespakket Wereldreizigers van Pharos te gebruiken. Zij kunnen dit lespakket bekijken als de toolkit aan bod komt. Het is ook bij de GGD te lenen. Scholen met meerdere vluchtelingenkinderen zijn vaker in Wereldreizigers geïnteresseerd dan scholen met bijv. 2 vluchtelingenkinderen in de klas.

Als er vragen aan ons zijn over individuele kinderen of over de omgang met de ouders maken we een afspraak met de school of kinderopvang. Wanneer het nodig is, geven we het advies om een sleutelpersoon in te zetten, die via de GGD is te regelen. Dit gebeurt met regelmaat. Alle deelnemers krijgen onze contactgegevens. De trainers hebben natuurlijk contact met Jeugdgezondheidszorg en kunnen hiernaar verwijzen.

De workshop maakt onderdeel uit van het beleid van een gemeente rond statushouders. Naast inzet op taal, werk en opleiding zetten gemeenten erop in dat hun organisaties rond zorg, welzijn, werk en onderwijs weten hoe cultuursensitief met vluchtelingen en hun kinderen om te gaan. Zodat statushouders daar goed bij terecht kunnen. Daarom maken gemeenten gebruik van deze workshop. De GGD geeft in overleg met gemeenten ook voorlichting aan andere doelgroepen dan het onderwijs en kinderopvang. Bijv. ook aan wijkverpleegkundigen, zorg- en welzijnsmedewerkers en vrijwilligers. De gemeenten hebben vaak in het kader van hun aanpak al contact en overleg met deze doelgroepen rond statushouders.

Inhoud van de interventie – max 1200 woorden

Welke concrete activiteiten worden uitgevoerd en -eventueel- in welke volgorde? Geef geen uitputtende beschrijving van activiteiten; het is voldoende als de lezer zich een beeld kan vormen van wat er gedaan wordt en hoe dit gedaan wordt.

Indien van toepassing per onderdeel samenvatten. Vergeet niet aandacht te besteden aan de werving.

Bij interventies op maat: geef aan wat op basis van welke criteria wanneer wordt uitgevoerd. Geef ook aan wat minimaal moet worden uitgevoerd om de gestelde doelen te behalen.

Vorbereiding workshop

- Workshop onder de aandacht van gemeenten, CJG's, scholen en kindercentra brengen. Via een flyer, de GGD-nieuwsbrief, contacten van GGD-beleidsmedewerkers en via collega's JG. Bij belangstelling voor een workshop maken we (gezondheidsbevorderaars) concrete afspraken over werving, o.a. met het A4 'Organisatie workshop Vluchtelingenkind in de klas'. A.d.h.v. wensen van gemeente of organiserende instelling bepalen we datum, ruimte en aanmelding. Het A4 geeft adviezen: wie kan de gemeente uitnodigen, hoelang van tevoren een datum bepalen, vereisten aan de zaal en de apparatuur. De gemeente krijgt een voorbeelduitnodiging.
- Vóór de workshop hand-outs van de presentatie, contactgegevens en casuïstiek printen en de toolkit reserveren.
- Minimaal een half uur voor de start van de workshop in de ruimte aanwezig zijn en presentatie starten, check of zaalopstelling naar wens is.

Uitvoering workshop (zie bijlage Draaiboek Vluchtelingenkind in de klas)

- Introductie, 20 minuten: kennismaking, leerdoelen en filmpje als aandachtsrichter
- Interactieve presentatie over cultuursensitief werken, ik- en wij-culturen en communicatie met kind en ouders, tips voor in de klas/groep, 1 uur
- Pauze, 15 minuten
- Interactieve presentatie Stress- en traumaklachten bij kinderen, verwijsmogelijkheden en grenzen van professionals in onderwijs en kinderopvang, 25 minuten.
- Uitwisseling van ervaringen m.b.v. casuïstiek of eigen inbreng; in groepjes, met korte plenaire terugkoppeling. De casuïstiek kan een door de deelnemers zelf ervaren situatie zijn. Indien er geen voorbeelden voorhanden zijn, bespreken de deelnemers drie cases die wij hen geven. Voor de kinderopvang is er bijvoorbeeld een casus over een Eritrees tweejarig meisje dat al om tien uur in de ochtend erg moe is en waarvan je vermoedt dat het kind erg laat naar bed gaat. Hoe bespreek je dit met ouders? Bij de basisschool is er een voorbeeld over een kind dat bij kluswerkzaamheden (boren) aan de school angstig gedrag vertoont. Hoe los je dit op? Een casus gaat over praktische alledaagse situaties waarbij communicatie met ouders of inschatten van het gedrag van een kind aan de orde komt. 30 – 40 minuten
- presentatie van de toolkit met lesmaterialen, boeken en achtergrondinformatie, 10 minuten. De toolkit is een extra service voor deelnemers die meer achtergrondinformatie willen of die lesmateriaal willen inzien alvorens het zelf aan te schaffen. Het lespakket waar de meeste aandacht naar uitgaat is 'Wereldreizigers' van Pharos. Dit is een lespakket en bestaat uit een boek en een map met werkbladen. Het bevat 10 lessen voor nieuwkomersscholen, en vier lessen voor reguliere basisscholen met (een aantal) nieuwkomerskinderen in de klas. Bij de toolkit hoort een handleiding, waarin naast korte achtergrondinformatie, ook alle materialen uit de toolkit kort zijn beschreven. Zie bijlage 2: 'Handleiding toolkit Vluchtelingenkind in de klas'. Het lenen van de toolkit is gratis en kan maximaal voor een periode van 3 weken.
- Ruimte voor vragen, 10 minuten. Evt. evaluatie.

Na de workshop

- Korte mondelinge evaluatie met organiserende partij (tevredenheid bespreken)
- Evaluatieformulieren indienen bij secretariaat voor uitwerking
- Verwerkte evaluatie doorsturen naar organiserende partij en ook bespreken in GGD team.
- Eventuele knelpunten in volgende bijeenkomsten aanpassen.
- In 2019 evalueerden we wel. In coronatijd niet.

2. Uitvoering

Materialen – max 200 woorden

Welke materialen zijn beschikbaar voor de uitvoering, werving en evaluatie van de interventie?

- Wervingsflyer
- Draaiboek 'Vluchtelingenkind in de klas'
- A4 'Organisatie workshop Vluchtelingenkind in de klas'
- Presentatie m.b.v. powerpoint. In de presentatie zit een kort filmpje van 'Save the Children' over de invloed van de oorlog op een kind (<https://www.youtube.com/watch?v=RBQ-loHfimQ>)
- Beamer, laptop met mobiel internet of mogelijkheid voor wifi-verbinding, diascherm, verlengsnoer, geluidsboxjes
- Casuïstiek voor kinderopvang (3 casussen) en basisonderwijs (3 casussen)
- Toolkit met lesmaterialen, boeken en achtergrondinformatie (factsheets, artikelen)
- Evaluatieformulieren

Locatie en type organisatie – max 200 woorden

Waar kan de interventie uitgevoerd worden en welk(e) soort(en) organisatie(s) kan/kunnen de interventie uitvoeren?

De interventie kan worden uitgevoerd op gratis locaties binnen een gemeente, zoals het gemeentehuis, een school of wijkgebouw. Soms betaalt de gemeente de locatie. Belangrijk is dat de ruimte groot genoeg is om in groepjes uiteen te gaan voor bespreking van de casuïstiek en dat er koffie/thee is. Het is praktisch als er een beamer/laptop met internet aanwezig is, maar de GGD kan dit ook meenemen.

Twee gezondheidsbevorderaars van de GGD voeren de interventie uit. Optioneel is een samenwerking met een psycholoog/pedagoog en een sleutelpersoon. Eén van de twee van onze gezondheidsbevorderaars is ook psycholoog en neemt het deel over stress voor haar rekening.

Het is ook mogelijk om de workshop te combineren met een voorlichting door medewerkers van een taalschakelklas of (onderwijs) samenwerkingsverband. Dit geeft een lokaal accent. Eén van de gezondheidsbevorderaars van de GGD neemt de leiding en is op tijd aanwezig, heeft contacten met de organiserende partij, heet welkom, legt het programma uit en sluit af.

Opleiding en competenties van de uitvoerders – max 200 woorden

Wie zijn de uitvoerders en welke opleiding en competenties hebben zij nodig?

Uitvoerders zijn gezondheidsbevorderaars van de GGD. Optioneel is samenwerking met een pedagoog/psycholoog, voor het gedeelte stress/traumaklachten bij kinderen. Een gezondheidsbevorderaar met specifieke kennis over jeugd en ontwikkeling van kinderen kan deze rol ook vervullen. Ook kan een voorlichter eigen taal en cultuur of een sleutelpersoon worden ingezet. Als de workshop met meerdere personen wordt gegeven hoeven niet alle uitvoerenden over alle competenties te beschikken.

Benodigde competenties:

- Kennis over intercultureel werken, inzicht en vaardigheden
- Kennis over stressklachten
- Inzicht in ontwikkelingsstadia van kinderen
- Kennis van het onderwijs in Nederland
- Kennis van de sociale kaart (jeugdgezondheidszorg, jeugdzorg, CJG, sociale teams)
- Presenteren, waarbij het belangrijk is te kunnen anticiperen op initiatieven van de deelnemers
- Inspireren, deelnemers motiveren hun kennis te verdiepen en oog te hebben voor diversiteit

Kwaliteitsbewaking – max 200 woorden *Hoe wordt de kwaliteit van de interventie bewaakt?*

De GGD evalueert een bijeenkomst schriftelijk onder de deelnemers. Het secretariaat werkt de evaluatieformulieren uit. Daarna lezen de trainers de resultaten (zowel cijfers als specifieke opmerkingen) en

passen zij zo nodig de training aan. Ook de organiserende gemeente of instelling ontvangt het uitgewerkte evaluatieformulier.

In het formulier staan de volgende vragen:

- Wat is je functie?
- Welk cijfer geef je de training (cijfer tussen 1-10)
- Hoe beoordeel je de informatie over intercultureel werken (cijfer tussen 1-10)
- Hoe beoordeel je de informatie over de omgang tussen ouders en kinderen (cijfer tussen 1-10)
- Hoe belangrijk vind je de uitwisseling met collega's (cijfer tussen 1-10)
- Hoe beoordeel je de informatie over traumatische stressklachten bij vluchtelingenkinderen (cijfer tussen 1-10)
- Wat had voor jou vanmiddag de meeste meerwaarde? (open vraag)
- Heb je nog andere vragen/opmerkingen? (open vraag)

Randvoorwaarden – max 200 woorden

Wat zijn de organisatorische en contextuele randvoorwaarden voor een goede uitvoering van de interventie?

Een geschikte ruimte, met diascherm, beamerinstallatie, laptop met mobiel internet of wifi. Deelnemers moeten in groepjes uiteen kunnen gaan. In de ruimte moet koffie/thee geschonken kunnen worden, vooraf en tijdens de pauze. De GGD laat de organisatie en werving van de workshop bij voorkeur over aan gemeenten of organiserende instellingen. De organisator moet 3 uur ter beschikking stellen, minimaal 2,5 uur.

Implementatie – max 200 woorden

Is er een systeem voor implementatie? Geef een samenvatting.

Op een A4 voor organiserende gemeenten of instellingen staan de stappen om de workshop praktisch te regelen. Hierin staan groepen om te benaderen, tips voor de tijdsplanning en de uitnodiging (voorbeeld beschikbaar), de vereisten aan een zaal en de nodige informatie-uitwisseling met de GGD, zoals het aantal aanmeldingen. De GGD komt bij een minimum aantal van 8 deelnemers. Een vraag voor een workshop kan ook komen van een school die het gehele team wil trainen, of van een CJG dat de workshop wil organiseren. Op maat is er veel mogelijk.

Kosten – max 200 woorden

Wat zijn de kosten van de interventie? Benoem daarbij de personele (in aantallen uren) en de materiële kosten.

Bij GGD NOG staan personele en materiële kosten in de basisbegroting, gelabeld aan gelden van gemeenten voor nieuwkomers. Er zijn de volgende kostenposten:

- Bekend maken van de workshop via flyers, bestaande contacten, collega's JGZ en beleidsmedewerkers, doorlopend
- Voorbereiding per workshop: minimaal 2 uur (telefonisch en/of per mail afspraken maken, printen hand-outs, etc.)
- Uitvoering: minimaal 2 gezondheidsbevorderaars, uitvoering 3 uur per persoon, uurtarief
- Optioneel: inzet psycholoog/pedagoog, uurtarief
- Optioneel: inzet sleutelpersoon, uurtarief vrijwilligersvergoeding en reiskosten
- Reistijd en kilometervergoeding
- Optioneel: zaalhuur met koffie en thee (GGD NOG zorgt ervoor dat gemeente of organiserende instelling dit regelt en zo nodig betaalt)
- De ureninzet van 2 GGD-ers, waarvan 1 een psycholoog - inclusief voorbereiding, uitvoering en nawerk + de inzet van een sleutelpersoon (vrijwilliger) - ligt rond de € 1.100 (zie bijlage Financiën)
- Materiële kosten: aanschaf materialen toolkit, printen/kopiëren hand-outs (rond € 300).

3. Onderbouwing

Probleem – max 400 woorden

Voor welk probleem of (mogelijk) risico is de interventie ontwikkeld? Omschrijf aard, ernst, spreiding en gevolgen.

Mei 2022 kwamen 3.260 asielzoekers en nareizigers naar Nederland. 33,4% is minderjarig; 21.1% is en jongen; 12,3% is een meisje. Een gedeelte van de asielzoekers en nareizigers krijgt een verblijfsvergunning, in 2019 was dat 30%^{1 2}. 40% moet de aanvraag in een ander Europees land laten behandelen; 30% krijgt een afwijzing of breekt de procedure af.

Onze 22 gemeenten hadden in 2021 de taakstelling circa 1.000 statushouders te huisvesten³; de 1^e helft van 2022 is dit 479. Ook huisvesten gemeenten nu Oekraïners. Met de grote instroom van vluchtelingen in 2015 komen er zo jaar na jaar vluchtelingenfamilies in de gemeenten te wonen⁴ met hun kinderen.

Vluchtelingenkinderen gaan al snel na hun komst in Nederland naar school en de kinderopvang. Zij hebben oorlog meegemaakt en een vlucht doorgemaakt, familie verloren en hun huis met bekenden en familie. En zij hebben ouders voor wie dit ook geldt. De meesten hebben te maken met de gevolgen van trauma (Fazel et al, 2012). Ondanks hun veerkracht kunnen de gevolgen van trauma groot zijn⁵. De GGD krijgt regelmatig vragen van scholen en kinderopvang rond vluchtelingenkinderen.

Vanuit deze kennis en signalen is de workshop Vluchtelingenkind in de klas ontwikkeld. Dit is gedaan door mensen die zelf in de praktijk werkzaam zijn: gezondheidsbevorderaars die veel contacten met scholen hebben, een psycholoog/pedagoog die vanuit eigen ervaring te maken heeft gehad met de behandeling van stress- en traumaklachten bij o.a. vluchtelingenkinderen.

Medewerkers van scholen en kinderopvang doen hun werk en moeten daarbij omgaan met kinderen en ouders uit een andere cultuur, met een andere taal en die de gebruiken, het onderwijs en kinderopvang in Nederland niet kennen. Zo krijgen de medewerkers te maken met kinderen en ouders die veel hebben meegemaakt: oorlog, een vlucht vol spanning, verlies, onzekerheid over een verblijfsvergunning en de familie die nog in het thuisland is. Bij scholen en kinderopvang leven vragen. Soms zijn er problemen en misverstanden. Voor medewerkers van scholen en kinderopvang is het belangrijk het verschil tussen normaal stressgedrag en een posttraumatische stressstoornis te kennen.

Kinderen hebben er baat bij als zij weer aan een dagelijks leven met school en vrienden kunnen deelnemen, tegelijkertijd moeten leerkrachten en medewerkers kinderopvang oog hebben van mogelijke stressklachten en soms ook trauma.

Zo kunnen zij enerzijds bijdragen aan normalisatie van de nieuwe situatie, en anderzijds op tijd hulp inschakelen. School of kinderopvang is het startpunt voor een betere toekomst en biedt via de structuur en voorspelbaarheid veel houvast en werkt zelfs helend. Dit draagt bij aan hun integratie in onze maatschappij.

Landelijk kwam de afgelopen jaren steeds meer informatie (boeken, lespakketten, factsheets) beschikbaar van organisaties o.a. van Augeo, Pharos en Lowan. Het was onze aanname dat dit materiaal lang niet alle medewerkers op de werkvloer bereikte. Dat bleek te kloppen. In feite brachten wij de beschikbare kennis

¹ www.cbs.nl. [Hoeveel asielzoekers komen naar Nederland? \(cbs.nl\)](#)

² www.vluchtelingenwerk.nl. [Asiel aanvragen \(vluchtelingenwerk.nl\)](#)

³ www.rijksoverheid.nl. [Taakstelling huisvesting vergunninghouders tweede helft 2021 | Brief | Rijksoverheid.nl](#)

⁴ www.overheid.nl. [2021-09-20 Bijlage A circulaire 1e helft 2022 TAAKSTELLING 10.000.xlsx \(overheid.nl\)](#)

⁵ www.pharos.nl. [Kinderen met een vluchtachtergrond op school - Pharos](#)

naar de mensen toe. Doordat we de workshop lokaal organiseerden, was de toegang laagdrempelig. Enthousiaste reacties en goede beoordelingen bevestigden dat we in een behoefte voorzagen.

Bronnen:

- Nieuwkomers op school, onder redactie van Myriam Lieskamp, José van Loo, Annemieke Schoemaker
- Factsheets Pharos over o.a. Syrische ouders en opvoeding
- Coppens, L & Schneijderberg, M & Kregten, C. van (2016). Lesgeven aan getraumatiseerde kinderen. Amsterdam: SWP
- Schippers, M (2017). Kinderen, gevlucht en alleen. Nidos
- Scholten, K & Tuk, B & Veen, K. van der (2018). Handreiking vluchtelingenkinderen op school. Utrecht: Pharos
- Macksoud M (1995). Kinderen met oorlogservaringen. Handreiking voor leerkrachten en ouders. KPC, 's-Hertogenbosch

Oorzaken – max 400 woorden

Welke factoren veroorzaken het probleem of (mogelijk) risico?

- in de opleiding van de deelnemers is weinig aandacht voor culturele diversiteit
- in de klas of groep is er weinig ervaring met migranten/vluchtelingenkinderen
- de deelnemers weten niet waar achtergrondinformatie of lesmateriaal te vinden of hebben gebrek aan tijd om zich erin te verdiepen
- de deelnemers weten niet hoe aan kinderen te zien of er sprake is van stress- of traumaklachten en naar wie door te verwijzen
- statushouders denken dat scholen hun kind snel naar het speciaal onderwijs verwijst.
- soms kiest een school of kinderopvang de gebruikelijke aanpak, bijv. inzet van de leerplichtambtenaar. Dit kan problemen juist eerder vergroten dan oplossen

Let op: dit onderdeel hoeft niet ingevuld te worden voor erkenning op niveau 'Goed beschreven'.

Aan te pakken factoren – max 200 woorden

Welke factoren pakt de interventie aan en welke onder 1.2 benoemde (sub)doelen horen daarbij?

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Let op: dit onderdeel hoeft niet ingevuld te worden voor erkenning op niveau 'Goed beschreven'.

Verantwoording – max 1000 woorden

Maak aannemelijk dat met deze aanpak ook daadwerkelijk de doelen bij deze doelgroep bereikt kunnen worden.

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Let op: dit onderdeel hoeft niet ingevuld te worden voor erkenning op niveau 'Goed beschreven'.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering – max 600 woorden

Wat is op basis van het beschikbare onderzoek bekend over de uitvoering van de interventie?

Beschrijf kort welke onderzoeken zijn gedaan en wat daarvan de uitkomsten waren. Stuur bij het indienen van het werkblad de volledige publicatie van ieder genoemd onderzoek mee.

Beschrijf per onderzoek:

- a) De titel, auteurs, organisatie en jaar van uitgave (indien gepubliceerd)
- b) Het type onderzoek, de onderzoeksmethode en de omvang van het onderzoek
- c) Een samenvatting van de meest relevante uitkomsten met betrekking tot inzicht in de mate waarin activiteiten zijn uitgevoerd volgens plan, het bereik van de interventie, de waardering en ervaring van de uitvoerders en doelgroep, succes- en faalfactoren, en -indien beschikbaar- de uitvoerbaarheid, de randvoorwaarden en de omgevingsvariabelen.

De workshop hebben we ondertussen vaak uitgevoerd. In bijna alle 22 gemeenten minstens 1 keer. Na gemiddeld 2 jaar herhalen we in een gemeente de workshop, bijv. omdat er nieuwe medewerkers zijn en voor mensen die de eerste keer hebben gemist. Ook werken we samen met samenwerkingsverbanden van het onderwijs en voeren de workshop in overleg met hen uit. Soms vraagt een school de workshop voor haar hele schoolteam.

De uitvoering verloopt volgens de opzet. We geven daarbij altijd ruimte aan de vragen die er zijn, waardoor de inhoud van keer tot keer kan verschillen. Soms leidt de bijeenkomst tot een vervolgbijeenkomst, vaak om casussen (verder) te bespreken. We evalueren aan het eind van de bijeenkomst met een kort evaluatieformulier. Dit heeft geleid tot onderstaande tussenevaluatie.

- a) Tussenevaluatie workshop 'Een vluchtelingenkind in de klas', Inge Salomons, GGD Noord- en Oost-Gelderland, augustus 2017.
- b) Schriftelijke evaluaties van 166 deelnemers van 8 workshops in 7 verschillende gemeenten
- c) De workshop kreeg van de deelnemers gemiddeld een waarderingcijfer van 7.8. Veel deelnemers vinden het prettig om elkaar te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen en het netwerk te kunnen verbreden. De informatie die de deelnemers krijgen is soms nieuw, vaak interessant, soms een opfrisser en af en toe ook al bekend. Een aantal deelnemers weet nu beter waar men terecht kan voor meer informatie of goede websites. Het deel over stress- en traumaklachten noemen deelnemers vaak waardevol en boeiend. Zij waarderen ook de informatie over intercultureel werken en communicatie positief. Veel deelnemers zijn zich na de workshop zeer bewust van het belang van een goed contact met ouders. Meerdere deelnemers willen graag meer tijd voor uitwisseling. Medewerkers uit de kinderopvang geven een aantal keren aan dat zij meer specifieke informatie willen, toegespitst op hun situatie.

Elke workshop sluit tot aan coronatijd steeds af met een schriftelijke evaluatie. De deelnemers waardeerden de workshop gemiddeld met een 8,0. De organiserende gemeente ontvangt de uitgewerkte evaluatieformulieren, als terugkoppeling.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten – max 600 woorden

Wat is op basis van het beschikbare onderzoek bekend over de behaalde effecten met de interventie?

Beschrijf kort welke onderzoeken zijn gedaan en wat daarvan de uitkomsten waren. Stuur bij het indienen van het werkblad de volledige publicatie van iedere genoemde studie mee.

Beschrijf per onderzoek:

- a) De titel, auteurs, organisatie en jaar van uitgave

- b) Het type onderzoek, de meetinstrumenten en de omvang van het onderzoek
- c) Een samenvatting van de meest relevante uitkomsten met betrekking tot het bereik van de interventie, de gevonden effecten en -indien beschikbaar- de door de doelgroep ervaren effectiviteit en de mate waarin de veronderstelde werkzame elementen daadwerkelijk zijn uitgevoerd.

Let op: dit onderdeel (4.2) hoeft niet ingevuld te worden voor erkenning op de niveaus 'Goed beschreven' en 'Goed onderbouwd'.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Wat zijn de werkzame elementen van deze interventie waardoor de gestelde doelen bij de doelgroep gerealiseerd worden? Geef een puntsgewijs overzicht van de belangrijkste werkzame elementen van de interventie. Denk daarbij aan inhoudelijke en praktische elementen.

Max 250 woorden

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Let op: dit onderdeel hoeft niet ingevuld te worden voor erkenning op niveau 'Goed beschreven'.

6. Aangehaalde literatuur

Maak een alfabetische lijst van alle in deze beschrijving aangehaalde literatuur en gebruik hiervoor de APA-normen (variant met kleine letters, zie aanwijzingen in de handleiding).

Lespakketten

- Tuk, B. & Neef, M. de (2015). Welkom op school. Utrecht: Pharos
- Tuk, B & Vlietstra, I. (2017). Wereldreizigers. Utrecht: Pharos

Boeken

- Coppens, L & Schneijderberg, M & Kregten, C. van (2016). Lesgeven aan getraumatiseerde kinderen. Amsterdam: SWP
- Djie, K. & Zwaan, I (2016). Beschermjassen, transculturele hulp aan families. Assen: Koninklijke Van Gorcum
- Djie, K. & Zwaan, I (2015). Beschermjassen op school. Assen: Koninklijke Van Gorcum
- Fahel et al. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. Lancet, January 2012
- Lieskamp, M (red.) (2016). Nieuwkomers op school. Huizen: Pica
- Schippers, M (2017). Kinderen, gevlucht en alleen. Nidos
- Lanier, S (2012). Waarom zijn wij anders? Almere: Ethnos
- Goedhart, R (2018). Samenleren op een superdiverse school. Amsterdam: SWP
- Hoffman, E (2013). Interculturele gespreksvoering, theorie en praktijk van het TOPOI model. Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- Hofstede G (1998). Allemaal andersdenkenden; omgaan met cultuurverschillen. Contact, Amsterdam
- Pinto D. (2004) Interculturele communicatie, conflicten en management (ICCM). Bohn Stafleu van Loghum, Houten.
- Scholten, K & Tuk, B & Veen, K. van der (2018). Handreiking vluchtelingenkinderen op school. Utrecht: Pharos
- Macksoud M (1995). Kinderen met oorlogservaringen. Handreiking voor leerkrachten en ouders. KPC, 's-Hertogenbosch
- Pynoos RS, Steinberg AM, Piacentini JC (1999). A developmental psychopathology model of childhood traumatic stress and intersection with anxiety disorders. *Biol Psychiatry* 1;46(11):1542-54.
- Torsten s, Santavirta N, Gilman, SE (2018) Association of the World War II Finnish evacuation of children; the psychiatric hospitalization in the next generation. *JAMA Psychiatry* 75(1):21-27. doi:10.1001/jamapsychiatry.2017.3511
- American Psychiatric Association. Het Handboek voor de classificatie van psychische stoornissen (DSM-5). Boom Psychologie en psychiatrie, Amsterdam, 2014.

Online

- Scholten, K & Tuk, B & Veen, K. van der (2018). Handreiking vluchtelingenkinderen op school. Utrecht: Pharos
- Smulders, E (red) (2018). Handreiking bevorderen gezondheid en welzijn van kinderen van statushouders, wat kunt u als gemeente doen. Utrecht: Pharos & GGD GHOR Nederland
- Macksoud, M. Kinderen met oorlogservaringen. Handreiking aan leerkrachten en ouders. KPC, 's-Hertogenbosch, 1995.
- <https://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal-cultureel/56664-vijf-dimensies-van-hofstede.html> 2010 - 2018 Minskies.

Overige literatuur

- Aarts PGH, Visser WD. Trauma: diagnostiek en behandeling. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1999.
- Akker van den E, Westmaas A. JGZ-richtlijn Begeleiding gezin bij overlijden kind. Bilthoven: RIVM, 2009.
- Dijkstra IC. Living with loss. Parents grieving for the death of their child. [Thesis] Utrecht: Utrecht University, 2000.

- Maes J, Dillen L. Je bent wat je hebt verloren. Een hedendaagse kijk op verlies en rouw. Witsand Uitgevers bvba, Centraal Boekhuis, Culemborg, 2015.
- Salomons, I. Tussenevaluatie workshop 'Een vluchtelingenkind in de klas'. Warnsveld, GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2017.

7. Praktijkvoorbeeld

Beschrijf, indien beschikbaar, in max. 600 woorden een praktijkvoorbeeld van de uitvoering van de interventie: hoe was de situatie voor, tijdens en na de interventie?

We praten over het bewaren van de eer, wat erg belangrijk kan zijn in bepaalde families. Een leerkracht vertelt over een jongetje dat iets vervelends had gedaan waarvan ze graag wilde dat hij er eerlijk over was. Toen het jongetje het had toegegeven was zijn vader erg boos op hem. Niet om wat hij gedaan had, maar omdat hij had toegegeven dat hij het gedaan had. Veel Nederlanders vinden eerlijkheid boven alles belangrijk. Deze vader vond het openlijk spreken over fouten een misstap.

Een leerkracht vertelt dat zij een ziek (nieuwkomers)kind naar huis brengt. Het ontroert haar dat de moeder het kind direct omhelst en over de bol aait. Ze beseft dat moederliefde en de uiting daarvan iets universeels is. Het is mooi als we juist overeenkomsten gaan ontdekken in plaats van enkel de verschillen.

Een school heeft vragen aan ons over het intakegesprek. Ouders zaten erbij en knikten dat ze het begrepen hebben, maar later blijkt dat ouders de gemaakte afspraken niet hebben begrepen en niet nakomen. Ons advies is: investeer in een goede intake en schakel daar zo mogelijk een tolk bij in. Het helpt ook om een huisbezoek te doen. Probeer er achter te komen welke dingen thuis belangrijk zijn en wie het in de opvoeding voor het zeggen heeft (wie neemt besluiten in de familie). Houd er rekening mee dat communicatie minder direct kan zijn en dat ouders ook ja kunnen knikken uit beleefdheid. Ga na of je boodschap is overgekomen m.b.v. de teach-backmethode. Leg uit hoe het Nederlandse onderwijssysteem eruit ziet en leg ook uit wat je van ouders verwacht. De school belt ons later terug met goede ervaringen.